

Як Мошко вийшов на
спілці з Грицьком
Кутерногою.

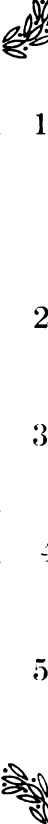

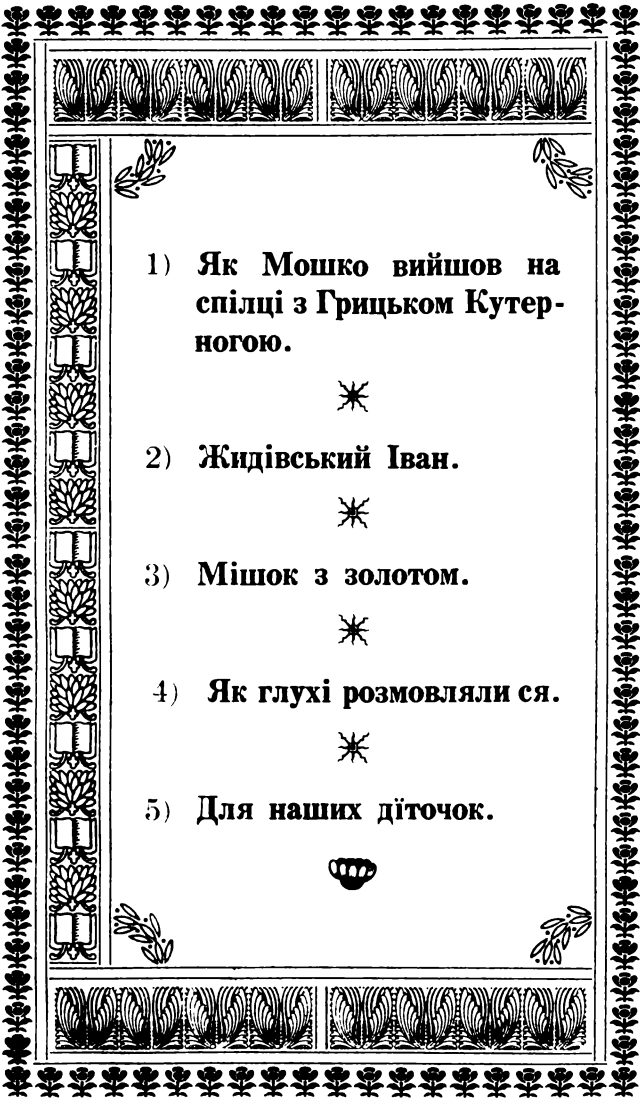

Жидівський Іван.
Мішок з золотом.
Як глухі розмовляли ся.
Для наших діточок.

— Ціна 20 центів. —

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА., 1917.
З друкарні Руського Сирітського Дому
832 North 7th Street.

1) **Як Мошко вийшов на спілці з Грицьком Кутерноюю.**

2) **Жидівський Іван.**

3) **Мішок з золотом.**

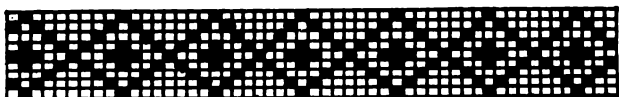

4) **Як глухі розмовляли ся.**

5) **Для наших діточок.**

Як Мошко вийшов на спілці з Грицьком Кутерногою.

Много на сьвітї людей веселих і жартобливих, але другого такого путника, славили, яким був Грицько Кутерного із Підхвостова, то уже хиба треба із сьвічкою шукати. Досить було поглянути на него, на його лице і поставу тіла, а уже ні сіло ні пало, волї і охоти на сьміх збиралось.

Бо то і справді дивно погане було сотворіне, той Грицько. Низенький, присадковатий, на коротких ніжках, мав голову велику а округлу як гарбуз, очі сиділи на верху, як би хотіли вискочити, носик маленький, задертий у гору, як би хотів видрапати ся на чоло. Волосє мав кучеряве як гороховинка, а рідкі і білі зуби цікаво поглядали на сьвіт.

Сьмішний і забавний був вже зі свого вигляду, але як пічне приповідати, шуткувати, присьнівувати, то які би ти не мав журби і як би тобі було тяжко на серцю, як напр. жидови в кишенї, то нехотячи мусїв чоловік — якто кажуть — тріскати із сьміху.

Лише нераз уста отворить, то якусь шутку випалить: що крок зробить, то якогось філля ви-

строїть і де тільки покажесь, то уже сьміхи, хихоти, жарти, що аж голова завертаєсь.

В корчмі не було гуляня і забави без Грицька, на весілях, хрестинах, вечерницях посоловіли би всі без Грицька, а на толоках і обжинках скорше обійшло ся без горівки і музик, як без Грицька Кутерного.

Але мимо того всего, треба йому признати, що ніколи не забув о чемности і приличности і з його шуток і фіглів не було ніколи — як то признавали старші, — нікому ні обиди, ні згіршеня.

Не з одного, що він вистроїв в своїм житю, сьміють ся люди і по нинійшній день. Але певно позістане найдовше в памяти то, як він в одній спілці пошив в дураки захланного і всюда як ніс дурного арендаря Мошка Кутельпарха, прозваного сизоо-ким, бо завше правим оком дивив ся до лівої кишені.

Було то уже пізною осеню а ще за панцизняних часів. Гриць Кутерного мав молотити на панськім фільварку. Він ще досьвіта вибрав ся з хати і ішов дорогою коло ставу, що тягнув ся далеко і широко між селом а двором. Був то став, яких мало, а від пяти літ не спусканий, риб мав много, а воду чисту, прозрачну, як в керниці.

Грицько посьпівуючи через зуби ішов стежкою берегом і придивляв ся, як риби граючись плещуть у воді. Аж ту задержав ся, як би прикований до землі, бо дивне побачив перед собою диво.

Величезний щупак майже на пів сяжня довгий, поволи виплинув до самого берега і як би хотів грітись до сходячого сонця, витягнув ся цілий на берег а хвостом вививав в право і ліво, як би другим риbam боронив до себе приступу.

В тій хвили, несподівано, тихцем виходить ізза очерета молодий лис, що певно сторожив дикі качки і одним скоком найшов ся коло щупака. Щупак не мав уже часу втікати, отворив пащу з острими зубами і хватив за морду лиса в тій самій хвилі, коли лис зловив єго за верхню щоку. І так обоє держачись: лис шарпає щупака, а щупак з цілої сили лиса; той хоче на берег, тамтой у воду. Лис сильний, але і щупак не слабій, отже рвуть і шарпають ся, а один другому ради дати не може. І так кілька мінут борються взаємно: лис охотно пустив би уже щупака, але той держить його кліщами і не думає пустити. Грицько приглядаєсь тому поєдинкови і держить ся за боки зі сьміху, але вкінці не довго думаючи, ловить лиса за хвіст і вкладає його разом зі щупаком до мішка, який ніс з собою. Завзятий щупак і в мішку не пускає противника і ще сильнійше затискає щоку. Грицько закинувши свій тягар на плечі йде веселий, а в душі тішить ся і рад, бо знає, що за таку штуку жде його нагорода від дідача, що любив всякого роду комедії.

Наш Кутернога уже собі на перед укладав і обчисляв, який то дарунок возьме від пана і як то всі в дворі будуть подивляти те нечуване диво. Доходить уже до корчми, як йому на стрічу вибіг сизоокий Мошко, котрий увидівши мішок на плечах Грицька, думав, що той несе щонебудь на продаж.

— Ни, як ся масте, Грицьку! А що масте в мішку?

— Що маю то маю, а тобі що до того!?

— Ни, ходіть до корчми і напийте ся горівки, а що масте, то може я куплю.

— Горівки не сю і вступати не потребую, а то що маю в мішку, то не для тебе.

Жид зацікавлений, що там таке в мішку, тягне Грицька за рукав до корчми. Кутерного подумав і як би щось собі пригадав, засьміяв ся під носом і пішов за жидом в корчму. Положив мішок на землю. Тут то зачав щупак тріпати ся а лис борикати ся. Жидиско мало зі шкіри не вискочить з цікавості.

— Ай вай, що там такого!?

Грицько надув ся, випростовав ся і з повагою покивав головою.

— Го, го, го! — каже — коби ти знав жиде, що там в мішку такого!

— Ну, може би я купив? Чому ні?

— Фи, фи! — Грицько замість відповіді, зашви́стив під носом. Жид бігав і танцював коло мішка, тупаючи патинками.

— Ну, не жартуйте Грицьку! Що там такого?

Може то тої малий віл, що народив ся від вашої сорокатої?

Грицько махнув рукою.

— Ет, що там будеш думати на дармо, того і твій рабін не відгадає!

Мошко хотів помацати мішок, але як стріпочесь щупак, а шарпне лис, то жидиско аж під стіну з переляку відскочив.

А Грицько засьміяв ся і покивав ему пальцем.

— Не кивай жиде, бо то трафне.

— Ай вай, то може веприка жінка з поросятами — крикнув жид і стріпав пальцями.

Грицько довго давав проситись і передирав ся з жидом, але вкінці відкривши мішок, показав жи-

дови, що було в середині. Мошко обома руками хва-
тив ся за голову і як шалений цмокав язиком.

— Ай вай, а гройсе диво, ай вай! — кричав
здивований жидиско і нуже питати Грицька, где
найшов таке чудо і що хоче з ним робити.

— Ну, знаєте що? Я вам за то заплачу — ска-
зав і зизом глянув на Грицька.

— А дулю! — відтяв Грицько і закрив мішок
— То для дідича, а не для тебе жиде.

— Ну, нехай і так буде, через мене! Будемо
пійти до пана дзедзіца — сказав урадований жид і
в одній хвилі був готовий до дороги.

— А тебе пощо? — крикнув Грицько, — Абож
я сам не трафлю до двора?

Жид неохотно покивав головою.

— Ай Грицьку, Грицьку! — ви що маєте та-
ке глибоке розум а такі дурні, як теля. Що би ви
там зробили без мене, без арендаря!

— А щож ти такого? — відповів гордо Грицько.

— Ну не будьте-но таким, Грицьку! Я буду
ходити з вами до пана дідич. Я буду йому говорити,
що ми оба до спілки налапали тої худоби, я буду
йому так розумійте підскакувати до гумору, а як
нам що опісля дасть, то я не хочу всего, я буду з ва-
ми поділитись.

Грицько дивить ся на него і сьміє ся йому в очи.

— Чи ти здурів жиде? — Тьфу! Я мавби з то-
бою ділитись? Та чому?! Абож я хочу нашого пана
ошукати, чи здерти? От буду вдоволений, як справ-
лю йому пріятність, а дасть мені за то якийсь дару-
нок, то його ласка.

Але Мошко не дав йому докінчити.

— Що ви говорите, як-бисьте спали! Ай вай.

Який то з вас твердий чоловік! Я вам раджу, як рідному батькови, а ви ще кривдуєте.... Як ви не зробите зо мною спілки, то ви ні зломаного крейцаря не дістанете. Ги-ги-ги, вам здасть ся, що то так легко можна без мене прийти до ясне пан дзедзіц? Ай вай! А ту яконом, а ту писар, а ту льокай, а ту фірман, кухар, кухта, а кожді прибігне.... А кождей шарпне і скаже: покажи! скаже: дай! і кождому треба заплатити щось в руку, бо той буде випихати за двері, тамтой знов поштуркувати за плечі, один копне другий потягне за волосс. Ай вай, хорони Боже від таке публіки.

Грицько на то все засьміяв ся тільки весело і закидаючи мішок на плече, сказав рішучо:

— Найже тебе голова о то не болить, уже я собі якось дам раду і обійдусь без спільника.

Жида та рішительність Грицька озлобила і він почервонів і набондючив ся як индик.

— Що? Ти дурний гої не хочеш зі мною спілки? — закричав гнівно жид. — То я тебе научу, я тобі покажу, я буду іти до пана і буду йому казати, що ти ходив його риби красти. — Я скажу, що ти сам всадив морду лиса до пащеки щупака. Я скажу, що то лис неправдивий, що ти хочеш тільки ошахрувати ясне пан дідич, а він мені увірить, бо я у него все значу, а ти хам будеш ще брати буки і мусиш заплатити якцизу від того бидляків.

Грицько вислухав до кінця, пригриз губи і нахмурич чоло, а очи його засьвітились як завше, коли мав вистроїти якусь пакість.

— Га, бери тебе лихо, нехай і так буде — відозвав ся вкінці — пристаю на спілку.

Жид урадував ся і нууже частувати Грицька го-

рівкою, гуглями і гладити по бороді і примілятися йому всім жидівськими способами.

Вкінці вибрались оба до двора. О добрий кільометер дороги, на малім горбку стояв величавий двір, а на террасі о восьми кручених стовпах проходжував ся туди і назад перед сніданєм дідич, уже дохожих літ, товстяк, красної постави, з лагідним, веселим і добродушним лицем. Курпив люльку на довгім цибусі і здась думав о чім веселім, бо усміхав ся сам до себе. Він не спостеріг, як жид і Грицько приближались до терраси. Жид свою шапку держав під пахою, Грицько так же зняв шапку і мовчки зближав ся з своїм мішком. Тільки тепер замітив їх дідич.

— А що скажете мені так рано? — питав дідич.

Жид на пальцях посунув ся вперед і кланяючись до ніг дідича, почав цмокати язиком і потрясати пейсами.

— А гройсе, гройсе диво принесли ми для ясного пана — белькотів жид язиком — нечуване, раритне худобе наловили ми для ясне вельможного пана. Ай вай! Таке чудо ще ніколи не було....

— А щож то такого? — спитав дідич цікаво.

— Ні, я нічого не буду казати вельможному пану. Ясне пан буде його сам оглядати і скаже сам: Мошку, ти варт чогось! — Ну Грицуню, висипайте з мішка тої худоби.

Грицько зняв мішок і витряс на землю щупака і лиса перед ноги дідича. Той придивляв ся цікаво дивній парі, а Мошко ви тягнувшись на пальці, все цмокав язиком, потрясає пейсами і вимахує руками.

— Ай вай! Ясне вельможне пане дзедзіцу,

а тройсе чудо! Такого не було ще на світі, а ми вмисно наловили для ясного пана.

— Ай вай, як би ми тої худоби повезли на торг доміста, ауф майне мунес, то збігали би ся люди як на ліцитації. То би ми уторгували! Але ми волимо до ясного дідича, бо знаємо, що ясне пан не схоче нашої кривди, а таке раритне худобе нема і не буде у нікого, тільки у ясне вельможного пана!

І все підскакус і клапає патинками, цмокає язиком і белькоче, аж заслинив ся. Грицько мовчить, тільки по свому усміхаєсь. А то для жида не добре ворожить.

Дідич надивившесь тому чудови, спитав, хто властиво із них зловив щупака і лиса. Жид не хотячи дати говорити Грицькови, щоби той не вигорив, висунув ся вперед і зачав скоро.

— Ніби я, ніби він; от так умисне для ясного пана.

— Оба в спілці.... — потвердив дідич.

— Ги, ги, ги, ! Ясне пан від разу угадало.

— Но щож хочете за то?

Жид сьмієть ся, липає очима і цмокає язиком. — Вже то ясне пан за таке раритне худобе кривди нам не зробить.

Тепер я мав би о щось просити вельможного пана, лише хотївбим, щоби пан дідич прирекли мені вперед, що сповнять мою просьбу.

— Го, го, може схочеш за то ціле село! — Засьміяв ся дідич.

— О ні, я буду о щось такого просити, що пана дідича не буде коштувати нічого.

Мошко невдоволений тою просьбою, потягнув Грицька за полу, але той на те не зважав.

— Менше о то, масш моє слово, проси чого хочеш, — сказав дідич.

— Прошу о 50 буків — сказав покiрно Грицько, поклонившись низько дідичови.

— Що знов? — здивував ся дідич.

— Ну, він такий путник, він так жартує.

Але Грицько все таки обставав при своїм.

Надармо упоминав і представляв дідич, що нікого за дармо бити не може дозволити, але той уперся при своїй просьбі, а дідич звязаний словом, згодив ся на буки. Прикликав гайдуків і казав принести лавку.

Мошко перестав уже цмокати язиком і в душі кляв дурного Грицька, що замість нагороди, хоче буків.

— Ну, коли хочеш то клади ся — сказав дідич.

— Табо я маю спільника, прошу ласки пана — сказав Грицько, поклонив ся низько, показуючи на Мошка.

Мошко поблїд як полотно, і почав кричати під небеса:

Грицько обстав при своїм, а дідич не міг зломити даного слова.

Гайдуки пірвали захланного Мошка і всипали 25 буків.

— А тепер на тебе черга — озвав ся дідич до Грицька.

Грицько поклонив ся в пояс і сказав покiрно!

— Ет, я там не такий ласий. Я Мошкови і свою половину відступлю.

Дідич засьміяв ся, здорово, а ласий Мошко дістав і другу половину.

Тільки тепер виянилось все, а дідич аж заходив ся від сьміху.

— Добре тобі так, лотре! сказав на пів омлілому з болю і перестраху жидови. — Маєш за твою захланність. Ти хотів би всім добром ділитись з бідним хлопом, маєш же належну нагороду.

Грицько дістав дуката за свій жарт а жидиско цілий тиждень лежав в бетах, смарував ся спіритусом і до самої смерти не забув, як то вийшов на спілці з Грицьком Кутерногою.

Жидівський Іван.

Іван! Ви чули а може і не чули про него. Славний був то Іван. Його жидівським всі називали; на цілу губу був собі пан. Умер, то справді не було знати як хоронили, як поховали, бо небіщик, як в чубі мав, то звичайно так казав: Що з жидами хоче вмирати і на жидівським сьмітю лежати.

Іван мав маму, Іван мав тата, була і нивка, була і хата, була корова, от шкода слова, була і фляшка — справа готова! Нивка пропала, хата пропала, корова в руки жидам попала, а Іван ся не жури, Іцкови ся поклонив. Між жидами згода стала, Іван був за грубопала. Там то ласка, там то дружба, там то цимес, ай вай служба.

Мішок з золотом.

В однім великім селі московської губернії жив недавно один добрий і чесний мужик, Феодосій Панкратів з трома своїми синами. Старший син, Осип, добрий був робітник, але любив напивати ся, середущий Сергій, був тихий, мовчаливий, ніхто його не видів в якій розпусті; любив доглядати своєї роботи. Наймолодший же, Іван зі всіх був найгарнійший, а при тім послушний, чесний імкий до всякої роботи. Де лиш Іван появив ся між дівчатами то кождїй завернув голову, а навіть самій дочці сільського війта Іруні, найбогатшій та найпершій красавиці на ціле село. Чи зійдуть ся де на роботі, чи на танци, чи на вечерницях, то хто з ким, а Іван із Ірунев нерозлучні. Они таки на правду полюбили ся, а староста і Феодосій хоть виділи і знали, не супротивляли ся тому, бо они собі з давна добре жили, так і говорили, що Іван з Ірунею будуть собі красною парою — під вінці у церкві.

Аж ту раз приїхав до села якийсь молодець із самої білокамінної Москви. Він був тамошний рідич, але ще із маленьку відїхав в Москву до купця, що торгував садовою. Тепер він приїхав до села, довідавши ся що його багатий отець помер і на него спадало все господарство. Як ціле село, так уже ніхто о нічим не говорив, лиш о тім Москвичу, що таким богачем приїхав, та що в хаті по отцеві з ями у коморі добув цілу чвертку карбованців. І він правда чи не правда, тому не перечив, а всюда по хатах ходив і всякую всячину розказував за білокаменну Москву, яка она велика, яка церква сьв.

Івана, який цар-дзвін, цар-пушка, яка Сухарева башня і пр., а всі слухають і не можуть переслухати ся та начудовати ся московським дивам. Уже він і пізнав ся з Ірунею та і з батьком її, та розпустив по цілім селі, що він звінчає ся з Ірунею і поведе її до Москви, где она уже не буде мужичкою а купчихою. Всі слухали та вірили, хоть не все так було, як він розказував. Аж тут не знати звідки загоріла одної ночі Феодосієва хата і згоріла до чиста. Феодосій збіднівши нараз цілком, впросив ся до сусіда в комірне, і так і Іван бідняка на раз стратив уже всяку надію на Іруню, бо як то звичайно буває нераз, що в біді Господь Бог не знати звідки посилає часом поміч, так і до того села заїхав був саме тоді купець, що бувало добре був знакомий з Феодосієм, бо не раз з ним їхав сьвітами. Побачивши він, що там где була Феодосієва хата, уже лиш самий попіл та угля, він відпитав Феодосія, і дав йому зараз сто рублів на руку, а других ще обіцяв прислати і взяв середущого сина Сергія до себе до свого діла, сказавши, що він йому тих двіста рублів відслужить. Взяв ся Феодосій зі своїми синами до роботи, і нова хата стала як стій. Уже і Осип цілком устаткував ся, і до корчми ні раз не заходив. Раз іде Іван улицею, та стрітив ся з Ірунею. Він уже не сьмів її нічо сказати за Москвича, бо то уже відомо було, що ніби она уже за него заручена, але якже йому дивно стало, коли она йому сказала, що она Москвича і на очи видіти не хоче і за него не віддасть ся, а борше умре; що она таки нікого не хоче лише його самого.

— Та тебе зазулько присилують, — сказав їй Іван.

— Не присилують — відповіла Іруня — я скажу, що не віддам ся, хоть-би не знати що. Ось і тато мене не будуть силувати; то не нині не завтра діє ся, а я з бабою виберусь аж до Києва до святих мощий на богомоле, тато мене пустять на святе діло, а там у Києві є наш знакомий, то я у него який час перебуду, доки не відчепить ся Москвич.

Там у святих мощий я буду за тебе Бога молити, а ти за той час йди в світ заробити грошей, а як будеш що мати, то тато поблагословить.

По таких словах Іван аж підскочив із радости. Прибув до дому, та став з татом говорити: кілька грошей треба, щоби почати господарство?

— Треба сину-повідає отець, — хоть з тисячу рублів. А до такого гроша не так легко прийти; треба багато літ робити і щастє мати.

Задумав ся Іван. Думає, думає таї каже: тату, пустіть мене до Москви на заробок. — Най я попрабую щастя. Дайте мені віз, та одну конину — буду фірманом. Та там у Москві є наш дядько, також фірманом, они мені до всего допоможуть дорогу.

Довго не хотів послухати Феодосій, бо його любив за всіх синів найкраще, але вкінци дав йому віз і коня і випровадив в Москву.

Приїхав Іван до Москви, та і зараз допитав ся до дядька Парфенія. Дядько не добре його прийняв, кажучи: удурів ти, чи що? І без тебе тут уже багато сільського сьмітя напхало ся. Ви собі дурні на селі думаєте, що тут у Москві рублі лопатами горнуть.

Іванови пустили ся цюрком сльози, але незадовго і подобрів дядько, сипнув йому кілька руб-

лів, та потішив. А треба знати, що то був багатий чоловік, мав свій дім і держав багато фірманів, що кождий день багато гроша заробляли. Дав він і Іванови одні санки і пустив його на фірмана. Не мало він бідний натерпів ся, доки вправив ся у своє ремесло. Він, звичайно мужик, невправний ні до скорої їзди по улицах, ні до бесіди в такім великім місті з панами. Але поволи навик він до всего і научив ся усього, що було потреба. Так він перефірманив цілу зиму, перебігаючи на всяких улицах з панами вздовж і впоперек по Москві. Мало по мало обзнакомив ся із цілою Москвою, з всіма улицями, переулками, закутинами; возив він на Таганку і на Прінву, на Воронцове поле і на Арбат і на Плющиху і на Заряне, і всего не перелічити, бо то Москва велика!

Прийшла весна. Дядько Парфеній закликав його до обрахунку. Як обрахували ся, показало ся, що він не тільки нічого не заробив, бо все ішло на харч і овес, але ще остав ся і довг у Парфенія.

Гірко, йому стало, як спімнув за тільки свого труду, що марно підняв, так як спімнув за Іруню, що нема для него надії, так відхотіло ся йому і жити на білім сьвітї. — Але щож було діяти?

Парфеній дав йому замість санок дорожку, і він знов з дорожкою гонив ся по всяких улицах Москви. Сумно йому і тяжко на серци і сама красна Божа весна його не радує.

А Іруня тимчасом, вибрала ся була із бабкою своєю до Києва на богомолє і она там у свояка і перезимувала.

На весні одного разу приїхав Іван дуже раненько на ринок; не було ще ні одної душі. Тихо повернув він свого коня і поїхав на Ільнику. Аж то чогось кінь його піткнув ся, колесо гейби за щось завадило. Іван дивить ся, — і видить на мостовій, серед улиці шкіряний мішок не великий, каже, а що тяжкий! Що би то було? Оглядаєть ся на всі сторони, нігде ні сліду людського, все ще спить. Положивши мішочок перед собою сам не знаючи чому повернув конем назад і жене, жене...

Хотів застановити ся, подивити ся, але чогось руки йому трясуть ся і під колінами жили дрожать; тут ніби тішиться, а тут боїть ся з ким стрітити ся, жене, жене дальше, не знає куда. Так дігнав аж за четверту рогачку. Тут звернув на ліво в ліс, оглянув ся — нікого і нічого не видко, лише сама деревина. Тут зняв свою находку, держить її в руках, і думає, що то таке? Гроші.... Ба; які? Мають бути мідяки. Га, то Бог мені післав таке добро, каже він сам до себе. Віддам дядеви, що йому ще належить ся, та утечу на село до Іруні. Бере, розв'язує мішок, дивить ся, не вірить своїм очам. Поставив його під дерево, протирає очи, хрестить ся, бере його знов в руки. Так, поправді мішок повнісенький, набитий імперіялами.

Мішок золота! крикнув він, ба уже і сам себе перепудив ся та свого голосу. Він взяв мішок, кинув дальше в гушавину. Іване, добрий Іванчику, куда ти біжиш? Коли се золото не твоє, где ти скриваєш ся з ним в темнім лісі? Іди на білий сьвіт, перед добрих людей!

Але Іван сам не знав, що з ним діяло ся.

Що се таке? Питає сам себе; сів на землю, до-

був із мішка один, другий полуімперіял. Ба, каже, не знати, кільки їх тут єсть? Та взяв числити. Числить, числить, начислив тисячку, ба єще і знаку нема у мішку. Міркує, що ще найде ся яких сорок або більше тисяч.

— Який я тепер богач — думає собі. — Не давно не було у мене в кишені і копійки, а тепер таке незміренне богацтво.

— Ге, ге, ге, ге! — дав ся чути із далеку голос, а Іван увесь стряс ся. Уже не мав сили зайти до во-за. Тільки полами кафтана закрив золото і дос ухував ся, що то за голос, та звідки? А то попри ліс гнали стадо волів у Петербурі. Він прислухував ся ліпше і зачув гамір мало-руський, та догадав ся що то вони з України. Ой, каже, щоби мене спостерегли! Поглянув на небо, ба уже полудне. Не зхати як той час скоро перебіг.

Стадо волів перейшло і знов все утихло. Іван завязав мішок із золотом і заніс на дорожку.

Так і навернув коня, побіг у ліс, найшов місце палицею розкопав яму, положив в ню мішок, закинув землею і ріщем і пійшов. І знов остановив ся, а трясеть ся як би у пропасниці, а вкінци поїхав.

Найшов правда так множество золота, але щастя не найшов. Перше хоть і копійки не було в кишені, а була веселість, бо душа була спокійна і нікого не бояв ся, а тепер самі від себе руки трясуть ся, серце як молотом бс в грудех, забув і їсти, в роті сухо, гірко. Щоби мав бути веселійший, то він зажурив ся. Ба тепер і сама Іруня випала йому із пам'яті. В нїм кипіло страшно, а в голові крутило ся, і шуміло, як у млинї.

— Я собі найшов скарб, то мені Бог дав — так

собі подумав Іван; ба але хто то згубив? Чи буде мені добре з тим скарбом, чи не покарає мене Бог за чуже добро? — Е, та найби був ліпше свого пильнував, най би був не губив. — Ба але як я не віддам, то я таки украв, бо то не моя праця, то чуже добро. — Ні, я того не украв, я собі найшов.

— Ба, коли то твоє, чому ти з ним ховасиш ся? Добудь на верх, покажи всім. Такі думки ходили йому по голові, не знав найти їм кінця. Аж наконець придумав:

Пійду ліпше закопаю, куплю желізну скриньку, заглиблю і буду стеречи, а два полуімперіяли возьму, обрахую ся із дядьком. — Ба, але бо дядько спитає: відки я узяв два полумімперіями? Скажу, що я знайшов. Та він собі подумає, що я украв? — Ну, якось то буде.

Так думав та тішив ся, як міг. І дивне чудо! Десь не та сама дорога до Москви, а якась довша. Їде, їде, ба йому здаєть ся, що їде, а він стоїть на місци. Конина не їла, не пила, звісила голову, розглядає ся, ба та сама дорога, але йому у голові не добре. Тут ліс той самий, а тут Тверська рогачка. Він не зауважив, що конина відпряглася, аж тепер скочив із дорожки, та нарядив на коня важки.

Не чорт то підкинув мені ті — гроші? — Та най і чорт їх бере; най там і зогниють в землі, забуду за них, до смерти не згадаю за них. Ба, та як? Е, піяду, возьму, і просто поїду до села. Та не можна, дядьків кінь, він мене найде; біда не спить — все видаєть ся.....

— А щож то? Або я їх украв?

— Ні, я не злодій.

Так думаючи, підіхав під рогачку. Але тайний голос шептав йому у серці:

Таки ти злодій, бось взяв не своє. А диви, як ту люди їдуть, кождий веселий, сьміє ся, сьпівають, бо в них чисте сумліне, а ти чого трясеш ся, чого бліднеш? — Гей Іване, що ти сліпий, чи що? — закричав йому фірман знакомий, а він заїхав дишлем в будку з булками. Він ще поглянув на ліс, где був його скарб, але ліса уже не видно було; і таки обернув ся назад і пігнав знов за рогачку до ліса, скочив до свого місця, що собі назначив — все було не рушане. Взяв свій скарб, зложив в дорожку, прикрив, а уже не сьмів їхати на отверту рогачку, обїхав далеко аж на Прісненську. І уже добра була ніч, коли приїхав до дядька Парфенія.

Заїхавши, придумав: где би зложити свій скарб. Аж придумав місце між обломками старих возів, саний, на підсїню.

А там на довгих жердках уже доавно посїдали кури, а коли він там зайшов, они пополошились, скричали, закудкудакали.... О! бідний Іванко! тих курий він так перелякав ся, що трохи не упав із своїм скарбом неживий на землю. Сховавши, прийшов до стайні сумний. Його товариші фірмани всі реготали ся, веселі та жартували, а йому страшно було подивити ся котрому в очи. Дядько Парфеній, що кожного вечера бувало від него відбирав гроші, не стрітив ся з ним. Іван зайшов в самий далекий куточок в сїнях; йому не хотїло ся ні їсти, ні спати; лиш води видоїв великий пугар, а о конині своїй ще і тепер не пригадав собі, що цілий день не їла; але якийсь добрий чоловік, товариш фірман, випряг її і поставив при жолобі з сіном.

Ніхто не зміркував, що Іван не той самий уже, що був. Але він хотів як оголомшений був своїм золотом і в душі переляканий, таки зміркував, що другі всі фірми часом в купі зібрали ся, о чім-то незвичайним толкують. На кінець пізно уже вечером явив ся Парфеній і всі умовкли.

Що лиш прийшов, так і одежі не знімав з себе, сів на лавку і на весь голос сказав: Не штука!

— Яка штука? — поспитали фірми. Іванови перейшов мороз по тілі, коли Парфеній став розказувати, що був на ринку і що там виголошували о великій згубі, і казали розпитати між фірманами чи не видів або не чув котрий що, або чи таки самий не найшов шкіряного міха з золотом на 40 тисяч рублів? Бо нині рано пропав з міняльного двора такий мішок з такою сумою.

— Ото — кажуть фірми — коби був найшов, булоби за що погуляти, хоч-би лиш за знахідне!

— Ну, іде потіха — каже Парфеній. — В цілій Москві лиш о тім бесіда, всюда по купецьких лавках, по шинках і трактиєрнях за нічо не говорять, лиш за то, і вся поліція на ногах, всіх наглядають, розпитують, підслухують....

А гдеж був той, що на цілу Москву знав о тій важній згубі?

От він собі лежав на лаві, мовчить, лиш в губах йому щось засохло, а серце гей молотом товкло в груди. Другі фірми повечеряли, мовили молитви, та лягали на своїх тапчанах. Небавом і захропіли всі твердим сном. Лиш Івана сон не бере ся. Перевертає ся з одного боку на другий, сїдає, думас, нарешті встав, пійшов до комірчини Парфенія.

— Та таки, каже, дядьку, нема ніякого сліду, де ті гроші заділи ся?

— Нема, каже Парфеній, ніякого.

— А що би йому було зате, дядьку, як-би найшов а не віддав?

— Та що, звичайно, що Сибір.

Іван спустив голову, вийшов, ходить, крутить ся по сїнях а весь трясє ся, як той осиковий листок, думає собі: ну, то же погано! Я найшов чуже і не віддав! Я злодій! — Га, що буде то буде, не хочу того золота, мені лїпше спокійна душа, як золото.

Подумавши, вернув назад в комірчину Парфенія. Він кінчив уже свою молитву, роздягав ся спати.

— Дядьку, дядьку! — сказав Іван, сївши собі коло него на ліжку.

— Ну, що тобі? — сказав Парфеній, чого ти не лягаєш?

— Я, я, я самий....

— Що, говори!

— Я самий найшов згубу!

— Таки я — роби з нею, що хочеш. Она тут у твоїм дворі на підсеїню.

— Тихо, тихо, — сказав Парфеній — скажи тихонько, як, где, коли?

Іван тихонько розказував дядькови, він засьвітив лїхтарню і тихцем поміж спячими фірманамі перейшли на підсеїнь. Скоро прийшли на те місце, повідає Парфеній: добувай, неси за мною.

— Ні дядьку, я його уже не возьму в мої руки, мені дуже лячно. Беріть ви.

Парфеній заліз між обломки возів і саний і з під старого полукіпка добув тяжкий мішок.

Принесши до комірки, оглянув його і каже: коби хоть почислити, кільки там того є.

— Ні, дядьку, не числіть, каже Іван, несіть чим скорше там, де належить.

— Так, понесемо, сказав, Парфеній най Господь боронить від чужого. І кинувши жупан на себе і шапку на голову, взяв мішок під паху, і пішли оба до частного пристава.

Частний пристав ще не спав, докурював люльку.

Скоро показав Парфеній мішок, він уже знав, що той самий, та і люлька випала йому із рота. Парфеній розказав йому коротко, що то його свояк найшов.

— Сидоров сюда! крикнув пристав на поліцайника і казав Івана відвезти до арешту.

— Ваше благородіє! помилуйте! став просити Іван, я не взяв ні одної копійки, они всі так як я найшов.

Завтра покаже ся, сказав пристав, то як ти не винен, то тобі нічого не буде. І взявши урядову печатку одну а другу від Парфенія, обома печатками запечатав мішок і поніс перед суд.

Тимчасом Івана відвезли до арешту, а там прийшовши застав двох злодіїв, що лежали собі спокійно.

— Здраствуйте, товаришу! — крикнув один до него, а другий уже спав.

Товариш? Що? я товариш злодія? подумав собі Іван. О ні, ти мені не товариш, я не бою ся; так собі подумав. Я найшов і віддав, я собі не привластив нічого.

І ставши у арешті під вікном довго молив ся Іван, а молив ся сердечно.

Не за то Богу дякував, що найшов тільки золота, але за то, що те золото не осліпило його очий, не забило його сумління. І лягши на тверді дошки, заснув собі аж тепер спокійно.

* * *

Рано зійшло сонце і пустило свої лучі через мрачні шибви віконця, під котрим Іван спав. Він пробудив ся і знов сердечно помолив ся. Отворили ся двері і вивели його із арешту, а два козаки ввели його до дому поліцмайстра.

Вийшовши в кімнату, він побачив в другій кімнаті на кріслі сидячого старика в синім жупані, котрий держав в руках кастровий капелюх. Коло дверей став з одної сторони пристав, з другої Іван. Із третої вийшов поліцмайстер, подав руку тому старикови.

Тай повідає:

— Григорій Василевич, здрастуйте! Я рад, що хоть при таким случаю могу вас у себе привитати.

Сідайте. Ваша згуба за помочою Божею найшла ся. І усівши коло старика, просив, щоби йому все оповів.

Старик той був се дуже богатий купець з міняльного уряду. Він кожного року перепускав через свої руки мільйони, і з братом своїм, банкиром петербургським провадив діло. Днем перед тим він дістав цілу кибитку срібла і той мішочок золота. Зложивши мішочка на віз, він з ним їхав дуже ра-

ненько, як ще все спало в свій уряд та і не зауважав, що той мішок скотив ся з воза. Коли стямив ся, вернули назад, але уже не найшли нічого, хтось узяв і о тім зараз донесено до поліції.

— А кількож всего було в мішку? поспитав поліцмайстер.

— Сорок тисяч рублів, відповів купець.

— Якою монетою?

— Полуімперіялами, здас ся мені буде щось троха і наполіончиків і австрійських дукатів.

— Який був мішок?

— Із англійської шкіри з буквами Т Б. Ф. Тепер обернувся полісмайстер до Івана і сказав йому: Не бій ся, приятелю мій, але по правді скажи мені все: хто ти? відки? і коли і як ти той мішок найшов?

Іван красно все розказав, що він бідний, бо його отець погорів, що він до Москви зайшов на заробок, що там а там він найшов мішок, і що дуже перелякав ся, аж дядько з ним пійшов і віддав. Я, каже, не хотів красти; але по правді, що я бідний, то мені ум розум затемнив.

— А кілько би ти хотів собі взяти із мішка, поспитав поліцмайстер, коли би тобі дати волю? Скільки ти думаєш, було би досить для тебе, бідного чоловіка?

— О ваше високородіє! каже Іван — мені би здало ся і тисячу рублів; як-би я їх мав, я би був щасливий.

— Тисячу рублів? Много братчику!

При тім скинув поліцмайстер накрите із стола, і сказав до старика: Той самий ваш мішок, що під столом?

— Той самий, ваше високородіє!

— Ну так почисліть, чи не бракує що, або ні, то позовольте мені числити.

І притягнувши до себе мішок і розпечатавши та розв'язавши, відчислив пятьдесят, відсунув на бік, і обернув ся до купця, поспитав: Чи так?

— Ні не так, ваше превосходительство, відповів купець. Та прийшов до стола, відчислив ще других пятьдесят, та присунувши до тамтих перших, повідає: тепер так.

— Дякую вам, сказав поліцмайстер, стиснувши руку купця. А ти Іване Феодосієвичу, держи капелюх. То тобі тих дві тисячі рублів нагороди за твою чесність. Бери та доробляй ся ними здоров.

Іван не міг відповісти ні слова. З великої радости він плакав. Йому зараз на гадку прийшла його Іруня....

Подякувавши і поліцаймайстрови і купцеви, він побіг сейчас до Парфенія, обрахував ся з ним, і покинув Москву. Наперед він поїхав до Троицької Лаври і там молив ся при гробі сьв. Сергія.

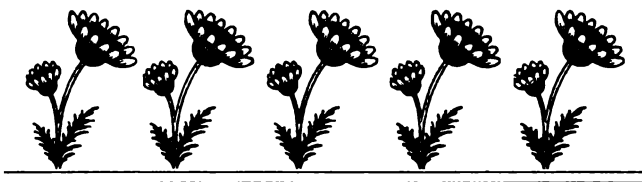
— Оглянувшись поза себе, побачив він за собою молоду дівчину. Придивив ся її близше і спізнав він в ній свою Іруню. Она там прийшла із своєю бабкою поклонити ся мощам сьв. Сергія. Уже они не розлучили ся. Було незадовго весіле. Така була Божа воля, що і ніхто того не надіяв ся, а їм Бог таке дав, що щиро любили ся.

І Филярет, що перше не хотів і чути за Івана, тепер так подобрів, та Богу дякував, що не силував своєї Іруні за того Москвича, що по селі пускав тумана дівчатам і його самого був затуманив.

Іван поставив собі красну хату а що був ста-ток і господарний до кількох літ доробив ся великого маєтку і жне собі щасливо.

І. Мплицук.

Як глухі розмовляли ся.

Один косить гречку; був то глухий Гнат:

Другий знов Іван, таки його сват.

— Дай вам Боже щастя Гнате!»

— «Правда, щось не хоче моя коса брати.»»

— «Ви щось свату, не чуєте, чи щось?»

— ««То мені конечно винесе їсти хтось,»»

— «Не виділи ви свату моїх овець?»

— ««Та де тій гречці буде днесь кінець?»»

— «О так, говори, що хочеш такому глухому!»

— «Я-би за чим нині йшов до дому? Заночую.»

— «Нема свату, з вами що говорити.»

— ««Маю верету, буде ся чим накрити.»»

— «О тосьмо ся свату наговорили!»

— ««Та где то безроги зрили.»

То коні стовкли, змісили.»»

— «Алеж ви свату глухі!»

— «А виби не були лихі

Як бисте тільки шкоди мали?»»

Так оба глухі ся розмовляли.

Переклав І. М.

Для наших діточок.

Труд, сіль життя! Кожний знає,
Що трудитись треба,
Хто ся трудить, той і має
Всегда поміч з неба.

Сонце світить, сонце гріє,
Сходить і заходить,
Сіятель в землю зерно сіє,
А земля родить.

Не дармує в світі пташка
Хробачки збирає,
І найменша комашка,
Тож о себе дбає.

Трудіть же ся України діти,
Трудіть ся пильненько,
Щоб могли розвеселити
Матери серденько.

До науки, до азбуки,
Треба пильно сісти,
Хто опустить дармо руки,
Тот не варта їсти!

Труд, сіль життя! Кожний знає,
Що трудиться треба,
Хто ся трудить, той і має
Всегда поміч з неба.

